

МІЖНАРОДНИЙ ЄВРОПЕЙСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
«ЄВРОПЕЙСЬКА ШКОЛА БІЗНЕСУ»

Кафедра менеджменту та економіки

УЗГОДЖУЮ

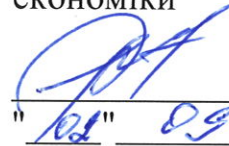
Директор Навчально-наукового
інституту «Європейська школа
бізнесу»

" 05 " 2020 р.

О. Чатченко
2020 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри менеджменту та
економіки

" 05 " 2020 р.

Ю. Ремига
2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ

(назва навчальної дисципліни)

Рівень вищої освіти: Перший (бакалаврський) рівень
Ступінь вищої освіти: бакалавр
Галузь знань: 07 «Управління та адміністрування»
Спеціальність: 073 «Менеджмент»

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО:

Приватний заклад вищої освіти «Міжнародний європейський університет».

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

завідувач кафедри менеджменту та економіки,
кандидат економічних наук, доцент

Ю. Ремига

Робоча програма навчальної дисципліни обговорена та схвалена на засіданні
кафедри менеджменту та економіки,
протокол № 7 від «02» 09 2020 р.

Завідувач кафедри менеджменту та економіки

Ю. Ремига

Плановий термін між ревізіями – 1 рік
Контрольний примірник

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Ризик-менеджмент» складена відповідно до Стандарту вищої освіти України (далі – Стандарт) першого (бакалаврського) рівня галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 073 «Менеджмент».

Опис навчальної дисципліни (анотація). Вивчення курсу базується на концепціях і поняттях з теорії управління, менеджменту, фінансового та інвестиційного менеджменту, системного аналізу. Структура курсу передбачає детальне вивчення ключових категорій управління ризиком: поняття та види ризиків; суть ризик-менеджменту; методи аналізу та оцінки ризиків; аналіз чутливості; аналіз сценаріїв; імітаційне моделювання Монте-Карло; інтегральна оцінка ризиків; фінансування ризиків; страхування; самострахування; оцінка ефективності методів управління ризиком; оцінка економічної ефективності страхування ризиків.

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 07 «УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ»	Вибіркова	
Розділів – 2	Спеціальність: 073 «Менеджмент»	Рік підготовки	
Змістових розділів – 2		4-й	4-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання: ---		Семестр	
		7-й	7-й
Загальна кількість годин – 120		Лекції	
		28 год.	4 год.
Тижневе навантаження: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 4	Практичні		
	14 год.	2 год.	
	Самостійна робота		
	78 год.	114 год.	
	Освітній рівень: Перший (бакалаврський) рівень	Вид контролю:	
		залік	залік

Предметом вивчення навчальної дисципліни є процеси управління ризиками в діяльності підприємств.

Міждисциплінарні зв'язки: навчальна дисципліна «Ризик-менеджмент» базується на знаннях таких дисциплін, як «Менеджмент», «Методи прийняття управлінських рішень».

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. **Метою** викладання навчальної дисципліни «Ризик-менеджмент» є формування системи знань про предмет і суть ризик-менеджменту, його місце в діяльності підприємств і вироблення практичних навичок аналізу ризиків на підприємстві в цілому та в різних його підрозділах, розуміння

можливостей ризик-менеджменту для підвищення ефективності підприємств будь-якого рівня.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Ризик-менеджмент» є:

- формування системи знань про поняття та зміст ризик-менеджменту;
- розкриття поняття ризику;
- вивчення основних принципів ризик-менеджменту;
- вивчення основ запобігання ризикам;
- розкриття змісту програми ризик-менеджменту на підприємстві;
- вміння складати програму ризик-менеджменту в рамках усього підприємства та у сфері міжнародного бізнесу.

1.3. Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна (взаємозв'язок з нормативним змістом підготовки здобувачів вищої освіти, сформульованим у термінах результатів навчання у Стандарті).

Згідно з вимогами стандарту дисципліна забезпечує набуття студентами *компетентностей*:

Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, які характеризуються комплексністю і невизначеністю умов, у сфері менеджменту або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів соціальних та поведінкових наук.
Загальні компетентності	ЗК 4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК 5. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. ЗК 11. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності	СК 3. Здатність визначати перспективи розвитку організації. СК 5. Здатність управляти організацією та її підрозділами через реалізацію функцій менеджменту. СК 12. Здатність аналізувати й структурувати проблеми організації, формувати обґрунтовані рішення.

Деталізація компетентностей відповідно до дескрипторів НРК у формі «Матриці компетентностей».

Матриця компетентностей

№	Компетентність	Знання	Уміння / навички	Комунікація	Автономія та відповідальність
Інтегральна компетентність					
1.	здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, які характеризуються комплексністю і невизначеністю умов, у сфері менеджменту або у процесі навчання, що	концептуальні наукові та практичні знання, критичне осмислення теорій, принципів, методів і понять у сфері професійної	поглиблені когнітивні та практичні уміння/навички, майстерність та інноваційність на рівні, необхідному для розв'язання складних	донесення до фахівців і нефахівців інформації, ідей, проблем, рішень, власного досвіду та аргументації збір, інтерпретація та застосування	управління складною технічною або професійною діяльністю чи проектами; спроможність нести відповідальність за вироблення та ухвалення рішень у непередбачуваних

	передбачає застосування теорій та методів соціальних та поведінкових наук.	діяльності та/або навчання	спеціалізованих задач і практичних проблем у сфері професійної діяльності або навчання	даних; спілкування з професійних питань, у т.ч. іноземною мовою, усно та письмово	робочих та/або навчальних контекстах; формування суджень, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти; організація та керівництво професійним розвитком осіб та груп; здатність продовжувати навчання із значним ступенем автономії
Загальні компетентності					
2.	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.	концептуальні наукові та практичні знання, критичне осмислення теорій, принципів, методів і понять у сфері професійної діяльності та/або навчання	поглиблені когнітивні та практичні уміння/навички, майстерність та інноваційність на рівні, необхідному для розв'язання складних спеціалізованих задач і практичних проблем у сфері професійної діяльності або навчання	донесення до фахівців і нефахівців інформації, ідей, проблем, рішень, власного досвіду та аргументації збір, інтерпретація та застосування даних; спілкування з професійних питань, у т.ч. іноземною мовою, усно та письмово	управління складною технічною або професійною діяльністю чи проектами; спроможність нести відповідальність за вироблення та ухвалення рішень у непередбачуваних робочих та/або навчальних контекстах; формування суджень, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти; організація та керівництво професійним розвитком осіб та груп; здатність продовжувати навчання із значним ступенем автономії
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності					
3.	Здатність визначити перспективи розвитку організації. Здатність управляти організацією та її підрозділами через реалізацію функцій менеджменту. Здатність аналізувати й структурувати проблеми організації, формувати обґрунтовані рішення.	концептуальні наукові та практичні знання, критичне осмислення теорій, принципів, методів і понять у сфері професійної діяльності та/або навчання	поглиблені когнітивні та практичні уміння/навички, майстерність та інноваційність на рівні, необхідному для розв'язання складних спеціалізованих задач і практичних проблем у сфері професійної діяльності або навчання	донесення до фахівців і нефахівців інформації, ідей, проблем, рішень, власного досвіду та аргументації збір, інтерпретація та застосування даних; спілкування з професійних питань, у т.ч. іноземною мовою, усно та письмово	управління складною технічною або професійною діяльністю чи проектами; спроможність нести відповідальність за вироблення та ухвалення рішень у непередбачуваних робочих та/або навчальних контекстах; формування суджень, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти; організація та керівництво професійним розвитком осіб та груп; здатність продовжувати навчання із значним ступенем автономії

Інтегративні кінцеві програмні результати навчання, формуванню яких сприяє навчальна дисципліна:

Програмні результати навчання	ПРН 3. Демонструвати знання теорій, методів і функцій менеджменту, сучасних концепцій лідерства. ПРН 4. Демонструвати навички виявлення проблем та обґрунтування управлінських рішень. ПРН 16. Демонструвати навички самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань, бути критичним і самокритичним. ПРН 17. Виконувати дослідження індивідуально та/або в групі під керівництвом лідера.
--------------------------------------	---

Результати навчання:

Після опанування дисципліни студент повинен

знати:

- класифікацію ризиків;
- фактори актуальності ризик-менеджменту для України та зарубіжних країн;
- схему управління ризиками на підприємстві;
- класифікацію збитків та методи їх виявлення;
- методи управління ризиками;
- етапи реалізації програми управління ризиками на підприємстві;
- особливості виявлення різних видів ризику (операційні, фінансові, у сфері маркетингу, у сфері зовнішньоекономічної діяльності, міжнародні, транспортні тощо);
- основні принципи та підходи до обґрунтування управлінських рішень на основі використання сучасних економіко-математичних методів моделювання і оцінювання ризиків в різних умовах функціонування (визначеність, невизначеність, ризик).

уміти:

- самостійно виявляти ризики і визначати методи впливу на них;
- самостійно складати програму ризик-менеджменту в рамках усього підприємства;
- самостійно використовувати одержані знання у практичній діяльності підприємств, враховуючи тенденції і перспективи розвитку бізнесу;
- самостійно розв'язувати складні задачі і проблеми управління на основі обґрунтованого вибору економіко-математичних методів розроблення управлінських рішень, використовуючи комп'ютерну техніку та сучасні програмні засоби з метою ідентифікації, оцінки та аналізу ризиків, що потребує оновлення та інтеграції знань, часто в умовах неповної чи недостатньої інформації та суперечливих вимог.

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

На вивчення навчальної дисципліни «Ризик-менеджмент» відводиться 120 години 4 кредити ЄКТС.

ЗМІСТОВИЙ РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РИЗИКУ В УПРАВЛІННІ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Тема 1. Невизначеність в економіці та природа виникнення ризику

Невизначеність зовнішнього середовища. Невизначеність в управлінській діяльності з погляду якості інформації. Прийняття рішень за умов невизначеності. Причини виникнення невизначеності. Основні терміни і визначення: «невизначеність», «неприйняття ризику», «безризиковий еквівалент», «ризик». Категорії «невизначеність» і «ризик» в підприємницькій діяльності. Поняття «ризик» в економічному розумінні. Ризик як об'єктивний компонент господарської діяльності. Ризик як суб'єктивний компонент господарської діяльності. Передумови виникнення ризику. Об'єкти ризикології.

Тема 2. Класифікація видів ризику.

Систематизація ризиків за видами та формами вияву з метою наукового вивчення.

Система ознак класифікації ризиків:

- за природою виникнення (об'єктивні, суб'єктивні та уявні ризики);
- за етапом вирішення проблеми (формування уявлень про проблему, прийняття рішень, реалізацію рішень, оцінку якості реалізації рішень);
- за масштабом об'єкта (індивідуальні, фірмові, державні та міждержавні ризики);
- за сферою виникнення (зовнішні та внутрішні ризики);
- щодо кількості людей, що приймають рішення (індивідуальні, групові, масові ризики);
- за типом (раціональні, нераціональні та авантюрні ризики);
- щодо можливого фінансового результату (чисті і спекулятивні ризики);
- за тривалістю дії (короткочасні й постійні ризики);
- за рівнем витрат (мінімальні, середні, оптимальні, максимальні, припустимі, критичні та катастрофічні ризики);
- щодо ситуації (стохастичні, невизначені, конкурентні ризики);
- за можливістю страхування (ті, що страхуються і ті, що не страхуються);
- за видом підприємницької діяльності (фінансові, юридичні, виробничі, комерційні, інвестиційні, страхові та інноваційні ризики);
- за можливістю диверсифікації (систематичні та специфічні ризики);
- за ступенем керованості (ризики керовані і некеровані);

- щодо часу прийняття рішень (випереджувальні, своєчасні, запізнілі ризику).

Тема 3. Фактори ризику та його функції

Зовнішні фактори ризику. Структура зовнішніх факторів ризику. Три типи елементів мікросередовища підприємства. Основні фактори ризиків, пов'язані з відносинами підприємства: з конкурентами, з постачальниками, зі споживачами, з інвесторами, з співвласниками. Елементи макросередовища підприємства.

Внутрішні фактори ризику. Структура внутрішніх факторів ризику. Перша група внутрішніх факторів ризику підприємства. Друга група внутрішніх ризиків підприємства. Третя група внутрішніх ризиків. Четверта група внутрішніх факторів ризику.

Інноваційна функція ризику. Регулятивна функція ризику. Захисна функція ризику. Аналітична функція ризику. Сануюча функція ризику.

Тема 4. Оцінка ризику: інструменти, моделі та методи.

Основні групи принципів оцінювання ризику: методологічні принципи, методичні принципи, операційні принципи. Статистичний підхід до оцінювання ризику. Кількісний аналіз ризику. Аналітичні методи оцінювання ризику: метод аналізу чутливості (вразливості), метод визначення точки беззбитковості, метод корегування параметрів проекту, метод аналізу доцільності витрат, аналіз ризику методами імітаційного моделювання, аналіз ризику можливих збитків. Експертні та евристичні процедури оцінювання ризику: індивідуальне експертне оцінювання, групове (колективне) опитування. Загальні підходи до кількісної оцінки ризику. Наслідки кількісного аналізу ризику. Особливості оцінювання рівня ризику та надійності системи.

Тема 5. Кількісні і якісні методи оцінки ризиків.

Кількісний аналіз проектних ризиків і можливості комп'ютерного моделювання. Методи аналізу ризиків інвестиційних проектів. Метод комп'ютерного імітаційного моделювання Монте-Карло. Використання спеціалізованого програмного забезпечення для управління ризиками на підприємстві. Імітаційне моделювання інвестиційних ризиків за допомогою Excel. Спеціалізовані програми @Risk і CrystalBall. Імітаційне моделювання ризиків.

ЗМІСТОВИЙ РОЗДІЛ 2 РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ В ЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Тема 6. Ризик-менеджмент: сутність, зміст, принципи.

Еволюція ризик-менеджменту. Стратегічний і функціональний ризик-менеджмент. Ризик і підприємництво. Ризик-менеджмент і менеджмент. Ризик-менеджмент і його місце в управлінні бізнесом. Визначення ризику і

ризик-менеджменту з урахуванням термінології ISO і стандарту AS/NZ Standard 4360:1999. Організація управління ризиком. Документація для управління ризиками. Декларація компанії про політику у сфері ризик-менеджменту та настанови з ризик-менеджменту. Програма управління ризиками. Установлення контексту ризику: визначення стратегічних і тактичних позицій компанії. Виявлення факторів ризику. Підходи до реалізації ризик-менеджменту на підприємстві (відповідно до стандарту AS/NZ Standard 4360:1999 і пропозицій IFAC). Схема реалізації програми ризик-менеджменту. Розробка та ухвалення схеми управління ризиком. Участь вищого керівництва в ризик-менеджменті. Установлення відповідальності за впровадження ризик-менеджменту в компанії. Штат. Комунікації і навчання. Упровадження культури ризик-менеджменту за допомогою системи управління кадрами. Моніторинг процесу ризик-менеджменту.

Тема 7. Стратегія та методи ефективного ризик-менеджменту як інструмента розвитку.

Відповідальність менеджменту за управління ризиком. Комплексний ризик-менеджмент. Ризик-менеджмент: елементи процесу. Збитки та їх класифікація (критерії і види). Класи збитків (їх виявлення й оцінка). Методи виявлення ризику. Рішення щодо управління ризиком відповідно до класів збитків. Фінансування ризику: джерела фінансування, структура витрат на ризик. Структура витрат на фінансування ризику відповідно до методів управління ризиком. Стратегія компанії і методи управління ризиком. Затвердження стратегії управління ризиком. Методи управління ризиками, доцільність, переваги. Метод запобігання ризикам або відмова від них. Метод прийняття ризику на себе. Метод запобігання збиткам. Метод зменшення розміру збитків. Страхування і функції ризик-менеджера. Самострахування і кептивні страхові компанії. Інші методи передачі ризику.

Тема 8. Ризик-менеджмент в підприємницькій діяльності.

Ризик-менеджмент в підприємницькому секторі. Особливості виявлення підприємницьких ризиків. Методичний інструментарій оцінки рівня ризику в підприємницькому секторі. Опитні листи і їх структура. Метод структурних діаграм. Карти потоків. Пряма інспекція. Фактори, що впливають на рівень ризиків в підприємницькому секторі. Методи оцінки ймовірності несприятливих подій, метод побудови дерев подій, метод події–наслідки, метод дерев відмов, метод індексів небезпеки. Професія ризик-менеджера. Методологія адаптивного динамічного управління ризиками.

Тема 9. Національний рівень ризик-менеджменту.

Основні види ризиків у зовнішньоекономічній діяльності. Ризики країни. Ризик вибору партнера та його надійності. Ризики, пов'язані з основними положеннями зовнішньоекономічного контракту. Практичні аспекти аналізу і розрахунку ризиків на етапі підготовки зовнішньоекономічної операції.

Глобальні фінансові кризи та розвиток ризик-менеджменту. Сучасна фінансово-економічна криза: природа, шляхи і методи її подолання. Проблеми державного регулювання та підтримки ризик-менеджменту в Україні.

Тема 10. Ризик-менеджмент у міжнародному бізнесі.

Роль міжнародного співтовариства в системі ризик-менеджменту. Використання міжнародних стандартів в управлінні ризиками. Канадська та Японська асоціації стандартів. Організація по стандартах Австралії. Міжнародна організація зі стандартизації (МОС). Міжнародна електротехнічна комісія (МЕК). Австрійський інститут стандартів.

Тема 11. Регулювання та зниження ризиків.

Основні методи зниження ризиків та їх характеристика. Організаційні засоби та прийоми впливу на ризик. Економічні методи зниження ризику. Створення спеціального резервного фонду. Створення страхового товарного запасу. Страховий запас коштів. Розробка і впровадження системи штрафних санкцій. Страхування від ризику. Хеджування як метод зниження ризику. Розроблення заходів, які пом'якшують вплив ризикових ситуацій на діяльність підприємства. Вибір методу зниження ризиків.

Тема 12. Роль страхування в управлінні ризиками.

Необхідність і форми страхового захисту. Страхування в системі ризик-менеджменту на підприємстві. Сутність, зміст і види страхування. Механізми страхування. Попереджувальна і мотиваційна роль страхування. Організаційна структура страхування. Сутність, зміст, завдання актуарних розрахунків. Особисте страхування. Майнове страхування. Страхування відповідальності. Страховий бізнес. Організація страхової діяльності.

3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
л		п	лаб.	інд.	с. р.	л		п	лаб.	інд.	с. р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий розділ 1. Теоретичні основи ризику в управлінні діяльністю підприємства												
Тема 1. Невизначеність в економіці та природа виникнення ризику	8	2	-	-	-	6	10	2	-	-	-	8
Тема 2. Класифікація видів ризику	10	2	2	-	-	6	10	-	-	-	-	10
Тема 3. Фактори ризику та його функції	8	2	-	-	-	6	10	-	-	-	-	10
Тема 4. Оцінка ризику: інструменти, моделі та методи	10	2	2	-	-	6	10	-	-	-	-	10
Тема 5. Кількісні та якісні методи оцінки ризиків	8	2	-	-	-	6	10	-	2	-	-	8

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
<i>Контрольна робота №1</i>	4	2	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-
Разом за змістовим розділом 1	48	12	4	-	-	32	50	2	2	-	-	46
Змістовий розділ 2. Ризик-менеджмент в економічній діяльності												
Тема 6. Ризик-менеджмент: сутність, зміст, принципи	10	2	2	-	-	6	10	2	-	-	-	8
Тема 7. Стратегія та методи ефективного ризик-менеджменту як інструмента розвитку	9	2	-	-	-	7	10	-	-	-	-	10
Тема 8. Ризик-менеджмент в підприємницькій діяльності	10	2	2	-	-	6	10	-	-	-	-	10
Тема 9. Національний рівень ризик-менеджменту	9	2	-	-	-	7	10	-	-	-	-	10
Тема 10. Ризик-менеджмент у міжнародному бізнесі	10	2	2	-	-	6	10	-	-	-	-	10
Тема 11. Регулювання та зниження ризиків	10	2	2	-	-	6	10	-	-	-	-	10
Тема 12. Роль страхування в управлінні ризиками	10	2	2	-	-	6	10	-	-	-	-	10
<i>Контрольна робота №2</i>	4	2	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-
Разом за змістовим розділом 2	72	16	10	-	-	46	70	2	-	-	-	68
Усього годин	120	28	14	-	-	78	120	4	2	-	-	114

4. ТЕМИ ЛЕКЦІЙ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Невизначеність в економіці та природа виникнення ризику	2
2.	Класифікація видів ризику	2
3.	Фактори ризику та його функції	2
4.	Оцінка ризику: інструменти, моделі та методи	2
5.	Кількісні та якісні методи оцінки ризиків	2
6.	<i>Контрольна робота №1</i>	2
7.	Ризик-менеджмент: сутність, зміст, принципи	2
8.	Стратегія та методи ефективного ризик-менеджменту як інструмента розвитку	2
9.	Ризик-менеджмент в підприємницькій діяльності	2
10.	Національний рівень ризик-менеджменту	2
11.	Ризик-менеджмент у міжнародному бізнесі	2
12.	Регулювання та зниження ризиків	2
13.	Роль страхування в управлінні ризиками	2
14.	<i>Контрольна робота №2</i>	2
Разом:		28

5. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Програмою навчальної дисципліни семінарські заняття не передбачені.

6. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Класифікація видів ризику	2
2.	Оцінка ризику: інструменти, моделі та методи	2
3.	Ризик-менеджмент: сутність, зміст, принципи	2
4.	Ризик-менеджмент в підприємницькій діяльності	2
5.	Ризик-менеджмент у міжнародному бізнесі	2
6.	Регулювання та зниження ризиків	2
7.	Роль страхування в управлінні ризиками	2
Разом:		14

7. ТЕМИ ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ

Програмою навчальної дисципліни лабораторні заняття не передбачені.

8. САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Невизначеність в економіці та природа виникнення ризику	6
2.	Класифікація видів ризику	6
3.	Фактори ризику та його функції	6
4.	Оцінка ризику: інструменти, моделі та методи	6
5.	Кількісні та якісні методи оцінки ризиків	6
6.	<i>Контрольна робота №1</i>	2
7.	Ризик-менеджмент: сутність, зміст, принципи	6
8.	Стратегія та методи ефективного ризик-менеджменту як інструмента розвитку	7
9.	Ризик-менеджмент в підприємницькій діяльності	6
10.	Національний рівень ризик-менеджменту	7
11.	Ризик-менеджмент у міжнародному бізнесі	6
12.	Регулювання та зниження ризиків	6
13.	Роль страхування в управлінні ризиками	6
14.	<i>Контрольна робота №2</i>	2
Разом:		78

9. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Програмою навчальної дисципліни індивідуальні завдання не передбачені.

10. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота полягає в опрацюванні окремих тем програми або їх частин, які не викладаються на лекціях.

Перелік тем для самостійного опрацювання студентами:

1. Природа та сутність економічних ризиків.
2. Зовнішні та внутрішні фактори ризику.
3. Принципи оцінювання ризику.
4. Правила вибору варіанта рішення в ситуаціях ризику.
5. Статистичний підхід до оцінювання ризику.
6. Методи впливу на ризик.
7. Аналітичні методи оцінювання ризику.
8. Метод аналізу чутливості.
9. Метод визначення точки беззбитковості.
10. Метод корегування параметрів проекту.
11. Метод доцільності витрат.
12. Експертні та евристичні процедури оцінювання ризику.
13. Особливості оцінювання рівня ризику та надійності системи.
14. Особливості застосування теорії статистичних рішень при мінімізації ризиків.
15. Застосування критеріїв прийняття рішень в умовах невизначеності.
16. Загальна схема управління ризиками.
17. Диверсифікація – метод управління ризиками.
18. Самострахування та страхування ризиків.
19. Оцінювання ризику на основі аналізу фінансового стану підприємства.
20. Реалізація прийомів зниження ступеня ризику.
21. Прийоми зниження ступеня ризику.
22. Імовірнісний метод оцінки ризику.
23. Мінімізація ризиків шляхом формування оптимального портфеля цінних паперів.
24. Теорія ризиків і теорія ігор.
25. Ризики в підприємстві.
26. Облік ризику при прийнятті управлінських рішень.
27. Оцінка економічного ризику на основі аналізу фінансової діяльності підприємства.
28. Аналіз ризику на основі прибутковості підприємства.
29. Розробка заходів, які пом'якшують вплив ризикованих ситуацій у діяльності підприємств.
30. Формування стратегії ризик-менеджменту.

11. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

При викладанні навчальної дисципліни «Ризик-менеджмент» застосовуються інформаційні та практичні методи навчання: класичні лекції, лекції-дискусії, практичні заняття, консультації з виконання самостійної та індивідуальної роботи студентів, а також виконання рефератів зорієнтованих на науково-дослідницький пошук студентів, підготовка коротких повідомлень на основі додаткової літератури курсу, письмові завдання при проведенні контрольних робіт.

Методи навчально-пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративний метод, репродуктивний метод, метод проблемного викладу, частково-пошуковий або евристичний метод, дослідницький метод.

Методи стимулювання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності: індуктивні і дедуктивні методи навчання, методи стимулювання і мотивації навчання.

12. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Відповідно до плану вивчення дисципліни «Ризик-менеджмент» передбачається проведення поточного та підсумкового контролю:

- поточний контроль передбачає проведення опитування під час практичних занять;
- підсумковий контроль реалізується у вигляді заліку.

Методи контролю:

1. Оцінювання знань студента під час практичних занять.
2. Написання рефератів.
3. Виконання завдань для самостійної роботи.
4. Проведення проміжних тестів.
5. Проведення поточного контролю.
6. Проведення підсумкового заліку.

13. ФОРМА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

Формою підсумкового контролю є **залік**, який складається очно в період призначений деканатом або за індивідуальним графіком, який затверджується навчальним планом. Основною формою підсумкового контролю є тестування, робота над практичним завданням та співбесіда.

14. СХЕМА НАРАХУВАННЯ ТА РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

Оцінювання окремих видів виконаної студентом навчальної роботи з дисципліни «Ризик-менеджмент» здійснюється в балах відповідно до табл.14.1.

Таблиця 14.1

Розподіл балів оцінювання успішності студентів з навчальної дисципліни «Ризик-менеджмент»

Розділ I Поточне тестування та самостійна робота														Розділ II Підсумковий контроль	Всього
Змістовий розділ 1						Змістовий розділ 2									
T1	T2	T3	T4	T5	KP1	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	KP2		
-	4	4	4	4	10	-	4	4	4	4	4	4	10	40	100

*T1, T2, ..., T12 – теми занять

**KP1, KP2 – контрольні роботи

Виконані види навчальної роботи зараховуються студенту, якщо він отримав за них позитивну рейтингову оцінку.

Поточне оцінювання знань студентів проводиться протягом семестру у наступних формах:

- усного опитування студентів на практичних заняттях та оцінки рівня їх знань;
- перевірки правильності розв'язання практичних задач;
- експрес-опитування (в усній чи письмовій формі).

Загальна оцінка знань студентів за поточним контролем

Результати поточного контролю знань студентів в цілому (за усіма формами робіт) оцінюються в діапазоні від **0** до **60** балів.

Студент допускається до підсумкового контролю за умови виконання вимог навчальної програми та у разі, якщо за поточну навчальну діяльність він набрав не менше **36** балів.

Підсумкове оцінювання знань студентів

Підсумкове оцінювання знань студентів проводиться у формі заліку.

Критерії оцінювання знань під час заліку

Максимальна кількість балів, яку можна отримати на заліку складає **40** балів (див. табл. 14.2).

Таблиця 14.2

Розподіл балів оцінювання при підсумковому контролі з навчальної дисципліни «Ризик-менеджмент»

Оцінка в балах за поточне оцінювання	Оцінка в балах за підсумкове оцінювання	Оцінка за національною шкалою
54-60	36-40	Відмінно
45-53	30-35	Добре
36-44	24-29	Задовільно
менше 36	менше 24	Незадовільно

Під час оцінювання відповіді на окреме питання додатково враховуються допущені недоліки та помилки, якими вважаються:

- неохайне оформлення роботи (не загальноприйняті скорочення, незрозумілий почерк, використання олівців замість чітких чорнил) (мінус 2 бали);

- неточності в назвах окремих категорій та понять (мінус 4 бали).

Критерії оцінювання відповіді на теоретичні питання білету:

1. Повна відповідь на питання, яка оцінюється **«відмінно»**, повинна відповідати таким вимогам:

- розгорнутий, вичерпний виклад змісту даної у питанні проблеми;
- повний перелік необхідних для розкриття змісту питання категорій та законів;

- здатність здійснювати порівняльний аналіз різних теорій, концепцій, підходів та самостійно робити логічні висновки й узагальнення;

- уміння користуватись методами наукового аналізу економічних явищ, процесів і характеризувати їхні риси та форми виявлення;

- демонстрація здатності висловлення та аргументування власного ставлення до альтернативних поглядів на дане питання;

- використання актуальних фактичних та статистичних даних, знань дат та історичних періодів, які підтверджують тези відповіді на питання.

2. Відповідь на питання оцінюється **«добре»**, якщо:

- відносно відповіді на найвищий бал не зроблено розкриття хоча б одного з пунктів, вказаних вище (якщо він явно потрібний для вичерпного розкриття питання) або, якщо:

- при розкритті змісту питання в цілому правильно за зазначеними вимогами зроблені окремі помилки під час: використання цифрового матеріалу.

3. Відповідь на питання оцінюється **«задовільно»**, якщо:

- відносно відповіді на найвищий бал не зроблено розкриття чотирьох чи більше пунктів, зазначених у вимогах до нього (якщо вони явно потрібні для вичерпного розкриття питання);

- одночасно присутні чотири чи більше типів недоліків, які окремо характеризують критерій оцінки питання;

- висновки, зроблені під час відповіді, не відповідають правильним чи загально визначеним при відсутності доказів супротивного аргументами, зазначеними у відповіді;

- характер відповіді дає підставу стверджувати, що особа, яка складає іспит, не зовсім правильно зрозуміла зміст питання чи не знає правильної відповіді і тому не відповіла на нього по суті, допустивши грубі помилки у змісті відповіді.

З урахуванням вищевикладеного результати заліку оцінюються в діапазоні від **0** до **40** балів для студентів. При цьому, якщо відповіді студента на заліку оцінені менше ніж на 30%, він отримує незадовільну оцінку за результатами заліку та незадовільну загальну підсумкову оцінку.

Загальна підсумкова оцінка з дисципліни складається з суми балів за результати поточного контролю знань та за виконання завдань, що виносяться на залік.

Загальна підсумкова оцінка не може перевищувати **100 балів**.

Загальна підсумкова оцінка в балах, за національною шкалою та за шкалою ECTS заноситься до заліково-екзаменаційної відомості, навчальної картки та залікової книжки студента (див. табл. 14.3).

Таблиця 14.3

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
66-73	D	задовільно	
60-65	E		
30-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-29	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

15. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

- робоча програма навчальної дисципліни;
- плани лекцій, практичних занять та самостійної роботи студентів;
- тези лекцій з дисципліни;
- методичні рекомендації та розробки для викладача;
- методичні вказівки до практичних занять для студентів;
- методичні матеріали, що забезпечують самостійну роботу студентів;
- тестові та контрольні завдання до практичних занять;
- перелік питань та завдань для поточного і проміжного контролю знань з дисципліни;
- перелік питань до заліку завдання для перевірки практичних навичок під час заліку.

16. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна (базова):

1. Мороз В.М., Мороз С.А. Ризик-менеджмент. – К.: Кондор, 2019. – 140 с. (схеми).
2. Загурський О.М. Управління ризиками. – К.: Вид-во «Університет «Україна»», 2016. – 244 с.
3. Донець Л.І., Шепеленко О.В., Баранцева С.М., Сергеева О.В., Веремейчик О.Ф. Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків. Навчальний посібник. / За заг. ред. Л.І.Донець. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 472 с.
4. Кондрашихін А.Б., Пепа Т.В. Теорія та практика підприємницького ризику. – К.: Центр навчальної літератури, 2009. – 224 с.
5. Белов П.Г. Управление рисками, системный анализ и моделирование в 3 ч.: Учебник и практикум для бакалавриата и магистратуры / П.Г.Белов. – Люберцы: Юрайт, 2016. – 211 с.
6. Керування ризиком. Методи загального оцінювання ризику (ІЕС/ISO 31010:2009, IDT). ДСТУ ІЕС/ISO 31010:2013. – К.: Мінекономрозвитку України, 2015. – 73 с.

Допоміжна:

1. Шегда А.В., Голованенко М.В. Ризики в підприємстві: оцінювання та управління: навч. посібник / А.В.Шегда, М.В.Голованенко; за ред. А.В.Шегди. – К.: Знання, 2008. – 271 с.
2. Івченко І.Ю. Економічні ризики: Навчальний посібник. – К.: «Центр навчальної літератури», 2004. – 304 с.
3. Асват Дамодаран. Стратегический риск-менеджмент: принципы и методики.: Пер. с англ. – М.: ООО «И.Д.Вильямс», 2010. – 496 с.: ил. – Парал. тит. англ.
4. Останкова Л.А., Шевченко Н.Ю. Аналіз, моделювання та управління економічними ризиками. – К.: «Центр навчальної літератури», 2011. – 256 с.
5. Сорока П.М., Сорока Б.П. Аналіз, моделювання та управління ризиками. – К.: Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», 2011. – 270 с. (таблиці, схеми).
6. Лук'янова В.В., Головач Т.В. Економічний ризик. Навчальний посібник. – К.: Видавничий центр «Академія», 2007. – 464 с. (серія «Альма-матер»).
7. Круи М. Основы риск-менеджмента / М.Круи, Д.Галэй, Р.Марк. – М.: Юрайт, 2017. – 392 с.
8. Банківські ризики: теорія та практика управління: монографія / Л.О.Примостка, О.В.Лисенюк, О.О.Чуб; Мін-во освіти і науки України, ДВНЗ «КНЕУ» ім. Вадима Гетьмана». – К.: КНЕУ, 2015. – 456 с.

17. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ:

1. Міжнародний Інститут Дослідження Ризиків // Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.miir.ru>.
2. Офіційний сайт, присвячений кількісним методам ризик-менеджменту «Quantum – Finance in Perspective» // Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.quantummagazine.com>.
3. 166AS/NZS Risk Management Standart 4360:1999 // Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.riskmanagement.com.ua>.
4. Managing Risks: A New Framework by Robert S. Kaplan and Anette Mikes // Harvard Business Review // Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://hbr.org/2012/06/managing-risks-a-new-framework>.